

Friedrich Wilhelm Dresde

Comparatus Joelis de effusione Spiritus Sancti vaticinium cum Petrina ejusd. vaticinii interpretatione

Spec. 2

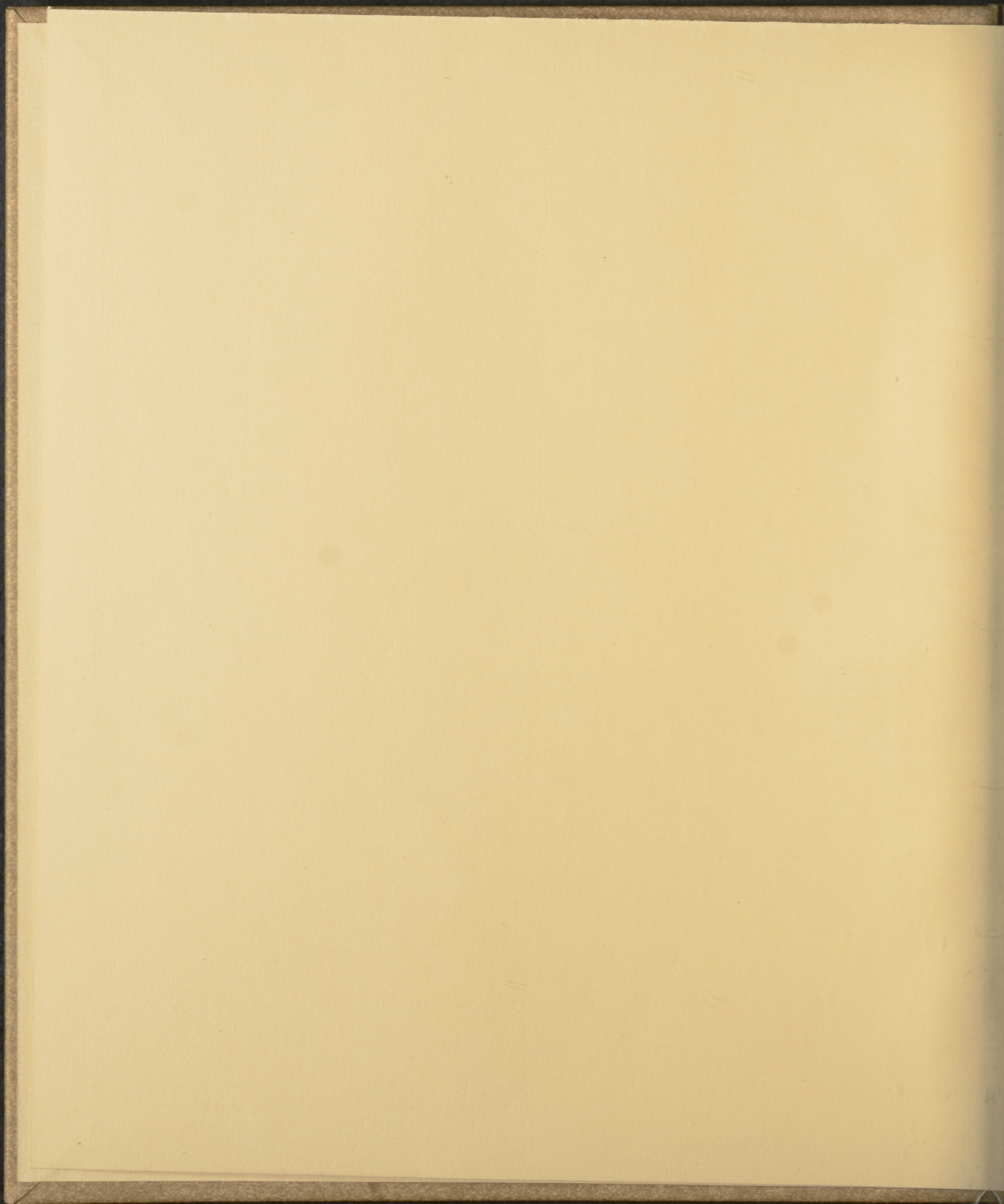
Vitebergae: Dürrius, [1783]

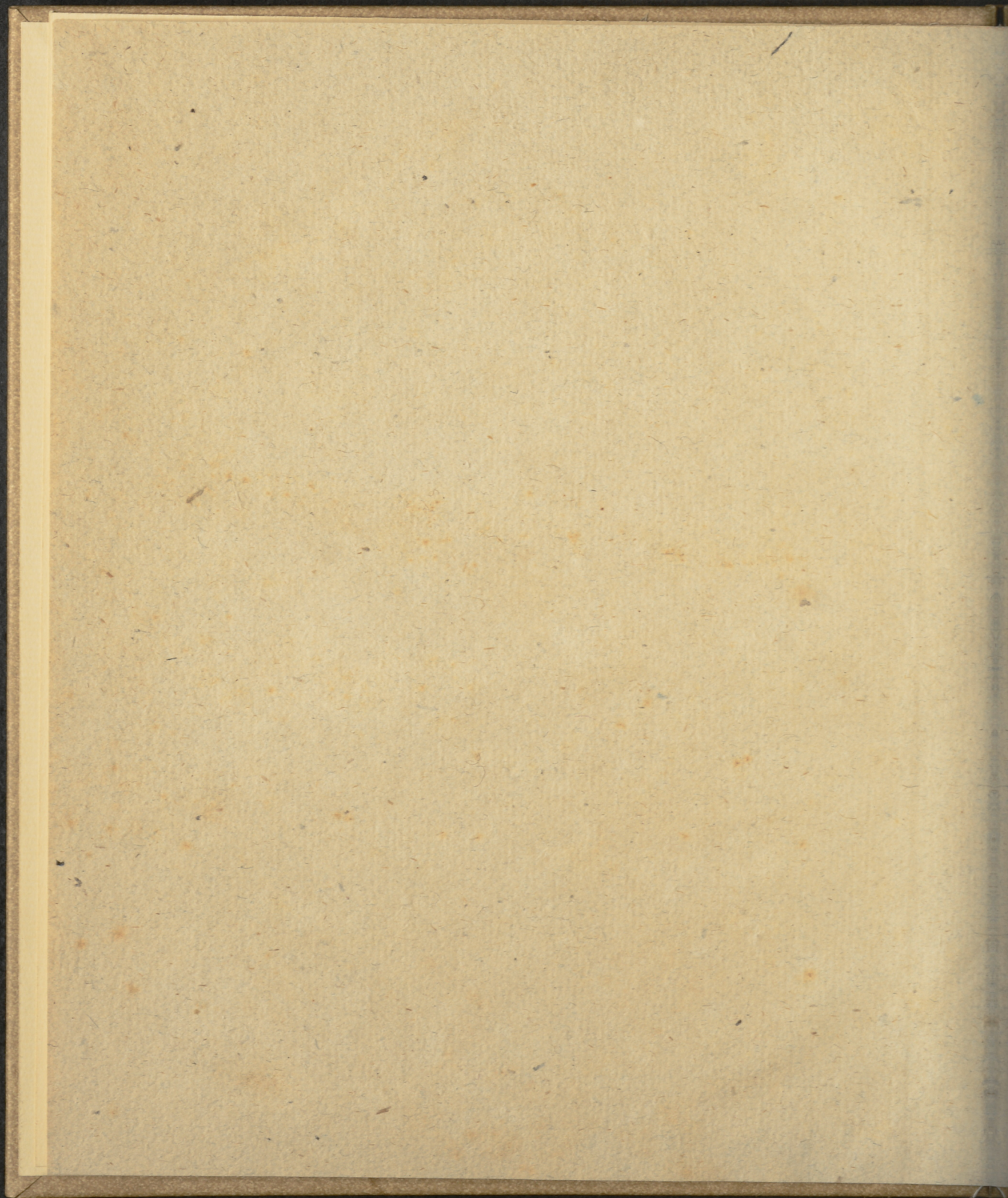
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn823893944>

Band (Druck) Freier Zugang

Fc- 1419. 1-12

COMPARATVR
IOELIS DE EFFVSIONE SPIRITVS
SANCTI VATICINIVM
CVM PETRINA EIVSDEM VATICINII
INTERPRETATIONE
SPECIMEN ALTERVM

PROGRAMMA

IP S I S

SACRIS PENTECOSTALIBVS

A. N. M D C C L X X X I I I

P R O P O S I T V M

AVCTORE

FRIDERICO GVILIELMO DRESDIO

SS. THEOL. D. ET PROF. PVBL. ALVMN. ELECT. EPHORO

ORDINIS SVI H. T. DECANO

VITEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII.

Fc-14192^{b.}

COMPARATUR
IOELIS DE EFFUSIONE SPIRITVS
SANCTI VATICANIVM
CVM PETRINA EIVSDEM VATICANII
INTERPRETATIONE
ASPECTIBVS ALIIS

PROGRANMA
P. 1. 2. 3.
SACRIS PONTIFICOSUM
AN. MDCCXXXII
PROLOGIVM
VICTORIS
FRIDERICO CVILLIEMO DRESSDIO
SE. NEOL. D. AT. TRO. EVEL. A. V. M. H. EST. ENORO
ORDINIS S. V. I. A. H. G. G. G.

VATIKANIS
SACRIS CANONIS CHRISTIANIS

COMPARATVR
IOELIS DE EFFVSIONE SPIRITVS
SANCTI VATICINIUM
CVM PETRINA EIVSDEM VATICINII
INTERPRETATIONE.

SPECIMEN ALTERVM.

Anno praeterito, quum nostris *Ciuiibus* scripta praelusione Solemnia indicenda essent Pentecostalia, *comparare* coepimus *Ioelis de Effusione Spiritus Sancti vaticinium cum Petrina eiusdem vaticinii interpretatione*, simulque promissimus, reliqua nos esse alio, si coeptis Deus votisque annuerit, tempore persecuturos. Recurrentibus itaque iisdem sacris, nobisque iterum mandato indicendis eis praeludendi officio; nihil aptius ad rem videtur, quam vt hac ipsa occasione contracto nos liberemus nomine, coeptamque dissertationem absolua-
mus. Fecimus autem in ipso primi Speciminis limine duas huius dissertationis partes, vnam, quae *de ipso Ioelis vaticinio* exponeret, alteram, quae *Petri interpretationem* cum illo compararet. In illa fuit animus, potiores laudati vaticinii difficultates discutere, quarum alias diximus ab ipsa eius *lectione*, alias a *locutionibus pene singulis*, alias a *nexu cum praecedentibus sequentibusque*, alias denique a *dissensu interpretum*, repetendas esse.

lectione ^{a)} singulisque vaticinii locutionibus iam vidimus, hisque satis probe discussis licebit nobis nunc in perfequendis reliquis breuiores esse.

Nexus vaticinii cum praecedentibus sequentibusque valde impeditus est, propter rerum potissimum, quae copulantur, dissimilitudinem, et quod nihil in promptu est, ne Ioelis quidem aetas, unde, quo tempore singula vel iam euenerint, vel adhuc euentura sint, tuto colligi possit. Videntur tamen quaedam, quae huc faciunt, prae ceteris plana, nimirum haec: 1) *ipsius vaticinii praedictis neque posteriora esse posse, quae antecedunt, neque priora, quae sequuntur*; dicuntur enim ea, quae ipso continentur vaticinio, successura esse iis, de quibus sermo fuerat in antecedentibus, כן והיה אחרי כן cap. III, 1. (aliis II, 28.) sequentia autem euentura esse eodem, quo ipsum vaticinium, tempore, כי הנה בימים ההמה ובעת ההיא cap. IV, (aliis III,) c. 1. 2) *in antecedentibus de vna agi re*, nimirum de ingenti malo, Dei populo, nondum penitus in captiuitatem abducto, partim iam illato, partim adhuc inferendo ab aliis, sed vindicando quoque diuinitus, et rebus in melius conuertendis abunde compensan-

^{a)} Nacti nuper tomum alterum Kennicottiani operis, qui Ioelis quoque librum et congestas in eum varias lectiones complectitur, nostrum existimamus, paucis hic addere, quomodo se habeat lectionis varietas, a Kennicotto descripta in hunc Ioelis locum. Redeunt omnia ad haec: 1) Contulit *Kennicottus* ad XII. Prophetas Minores 337 Codices Hebraicos. Ex his per totum Manuscriptos 69, et Impressos 16; in locis selectis Manuscriptos 123, et Impressos 15, contulit. Reliqui 114. constant Haphtaroth, in quibus locus noster non habetur. 2) Ad locum nostrum 43 in vniuersum obseruauit lectiones, quae ab Hooghtiana editione discrepant. In his *a)* 14 sunt manifesto pravae. *b)* aliae 24. valde exiles sunt, nec dignae, quae referantur. *c)* aliae quatuor nullius ad rem momenti sunt. *d)* non nisi vna cum antiquis congruit Interpretibus, ובהריכב cum Vau praefixo pro בהריכב, quomodo habet vnus Codex MStus Hafnienfis, 1301 exaratus, conuenienter LXX Interpretibus, Syro, Hieronymo, Petrinae allegationi, Arabi. vid. Specim. huius dissert. primum pag. 7.

pensando, vid. cap. II, 25. coll. cap. I, 4. 3) *malum hoc tribui gentis cuiusdam quater repetitae, et in vices singulas latius grassanti incursioni in terram sacram, locustarum more, quarum aliis nocentiores solent aliae succedere, cap. I, 4-6. vbi clarum est, sub locustis gentem quandam intelligendam esse.* 4) *huius gentis incursiones priores accidisse iam paullo ante quam Ioel loqueretur, cap. I, 6 etc. ultimam vero omnium maximam grauissimamque paullo post euenturam esse, cap. II, 1 etc.* 5) *gentem istam aquilonarem esse, factoque impetu nouissimo, in ipsa terra sacra interque duo eius maria diuinitus prostratum iri, cap. II, 2c.* 6) *historia duce descriptionem hanc solis aptam esse Assyriis, b) quos constat ab Aquilone terram sacram quater singulisque vicibus maiore vi inuasisse, primo quidem Phule, deinde Tiglathpilefare, tum Salmanassere, denique Sanheribo, agmina ducentibus, vltimoque funditus prostratos esse ante Hierosolymam, mediam inter duo maria sitam.* 7) *sic constare quoque, quo tempore Ioel vixerit, et vaticinatus sit, nimirum paulo ante expeditionem, a Sanheribo aduersus Iudaeos et Hierosolymam susceptam.* 8) *vaticinio de Spir. S. effusione nullum per historiam euentum alium satis accurate respondere, quam qui Actor. II. traditur; liquet hoc ex rei praedictae partim indole, אשפך effundam, partim obiecto, על כל בשר super omnem carnem, partim coniunctis prodigiis, ונחתו מופתים בשמים ובארץ, edamque miracula in coelis et in terra, partim denique ipsius temporis definitione לפני יהוה priusquam veniet dies Domini, collat. Malach. III, 23.* 9) *in iis, quae vaticinium de Spir. S. effusione sequuntur, praedici Iudaeorum, restitutorum ab exilio, et Hierosolymae instauratae, protectionem talem, qualis etiam Ezech. XXXVII—XXXIX. praedicitur, et qualis per historiam nondum euenit, colligique inde simul posse, Iudaeorum exilium cap. IV, (aliis III,) 1. innui non primum, quod stante adhuc templo primo contigit, sed alterum, quod eodem,*

A 3

dem,

b) Haec Grotii quoque est sententia in Commentario ad Ioelem.

dem, quo praestita erat promissa Spir. S. effusio, tempore accidit, et in quo Iudaei adhuc degunt; 10) *nexum*, quo *Sanheribi strages cum laudata Spir. S. effusione nouissimaque Iudaeorum et Hierosolymae protectione diuinitus praestanda copulatur*, mirum quidem esse, attamen *Iesaiæ quoque solemnem*, vid. v. c. Ies. VII—XII. et XXXI—XXXV. *satisque, si quid video, idoneum*, propter magnam beneficiorum, quae primo et ultimo loco commemorantur, Iudaeis et Hierosolymae post haec praedicta diuinitus tribuendorum, similitudinem, quae medium veluti intercessurum erat tertium, Iudaeis et Hierosolymae non nisi ex parte profuturum. II) *ita quidem Ioelis praedicta intelligi quodammodo posse, nec tamen aptam esse eiusmodi interpretationem propter coniunctas difficultates ad communem omnium persuasionem, nisi diuinum accedat testimonium, quod recludat nisi omnia, attamen id, vnde pendent reliqua; quod oppido est in Ioelis libro medium libri vaticinium, a quo, vt iam monuimus, clare pendent tam praecedentia omnia, quam sequentia. Sicque iterum liquet, opus esse interpretatione authentica ad intelligendum, quo laudatum vaticinium pertineat, quia hoc propter nexum reliquorum ad colligendum et persuadendum aliis nimis est difficile.*

Sed adaeamus quoque *omnes huius loci nobis cognitos interpretes*; sic enim et intelligendi et interpretandi eius summa difficultas adhuc luculentius patebit. Sunt autem huius vaticinii interpretes in tres in vniuersum partes diuisi, euentum referentibus aliis *ad Ioelis aetatem*, aliis *ad Apostolorum tempora*, aliis denique *ad rem adhuc gerendam*, siue vnice, siue saltem praecipue. Nec profecto superest terminus alius, cui praedicta illa aliqua cum veri specie accommodari possint. *Ultima sententia Iudaeorum est, cum veterum, vt videtur, omnium, tum recentiorum quoque plerorumque. Obseruat enim Hieronymus in Commentario ad Ioelis II, 28 etc. haec omnia (quae de futura agunt Spir. S. effusio-*

effusione) *Iudaeos* (loquitur procul dubio de Iudaeis sui temporis) *in ultimo tempore sibi carnaliter repromittere*. Idem confirmat *Schoettgenius* ex Iudaeorum libris, ipso *Hieronymo* antiquioribus, nimirum *Tanchuma* fol. 65, col. 3. *Bammidbar Rabba* sect. 15. sub fin. *Debarim Rabba* sect. 6. sub fin. *Sohar Debarim* fol. 99. col. 394. in *Horis Hebraicis* tom. I. ad Act. II, 16. p. 413. et tom. II. p. 67, et 209. Tuentur quoque hanc interpretandi rationem *Raschi* et *David Kimchi* in commentariis ad h. l. *Rabbi Isaaq* in Munimento fidei p. m. 51. cum primis autem *Abarbenel* tam in comment. ad h. l. quam in singulari libro, *משמיע ישועה* inscripto, ubi data opera explicat vaticinia omnia, quae necessario de Messiae adhuc venturi temporibus intelligenda sint. *Med.* sententiae Christiani fauent, vt *veteres*, v. c. *Irenaeus*, *Eustinus Mart.* *Tertullianus*, *Clemens Alexandr.* *Origenes*, *Chrysostomus*, *Hilarius Pictau.* *Ambrosius*, *Theodoretus*, *Hieronymus*, alii, ita quoque ex recentioribus potior omnino interpretum numerus. Sed, vt iam *Hieronymus*^{d)} obseruauit, difficultatem huius sententiae, propter nexum superiorum, mediorum, et sequentium vsque ad finem Voluminis, magnam suo tempore peperisse interpretationis diuersitatem; ita quoque fuerunt non recentiores modo, v. c. *Grotius*, *Turretinus*, alii, verum antiquiores quoque, v. c. *Ephraem Syrus*, qui existimarent, *laudatum vaticinium duplicem euentum habuisse*, *Ioelis* aetate alium, et alium adhuc luculentiorum Apostolorum temporibus. Primum denique interpretandi modum exornarunt ii potissimum interpretes ex *Iudaeis* non minus, quam *Christianis*, qui ceteris audaciores essent in interpretandis scripturis sacris Veteris Testamenti, sed diuisis sententiis. Ex *Iudaeis* quidem *R. Moses* sacerdos huc referen-

c) Loca supra iam in Specim. I. passim laudauimus.

d) In Comment. ad *Ioel.* II, 28. ubi fuse de hac re agit.

referendus est, ab *Aben Esdra* laudatus in comment. ad h. l. qui vaticinium de multis intellexit prophetis iis, qui *Iosaphati* temporibus vna cum *Elisa*, et *Obadia*, ipsoque *Ioel*, floruerint. Ex Christianis autem prae ceteris huc pertinent recentissimi interpretes, *Cramerus*, et *Tellerus*, quorum ille in libro, quem inscripsit *Scythische Denkmäler*, omnem mouit lapidem, vt vaticinii euentum *Iosiae* aetati affingeret; hic autem in notis ad *Turretini* librum de sacrae script. interpretatione pag. 59. nullus dubitauit, persuadere aliis sententiam adhuc insolentiozem, nimirum, sermonem hic esse non nisi de euentu proximo, neque de immediatis reuelationibus, verum de amplissima quadam gaudii et tripudii omnis sexus atque omnis aetatis significatione, et contra vicinorum populorum insigni clade. Nec negamus, harum interpretationum nullam, in se spectatam, plane absurdam esse. Repetitur enim prima ex vsu locutionis אַחֲרֵי־כֵן frequentiori; media accurate congruit cum manifesta historia; tertia denique Iudaeorum expectationi apprime respondet. Sed liquet etiam, singulas ingentibus laborare difficultatibus. Primae enim obstat promissorum vis atque perspicuitas, comparata cum historia; mediae obstat nexus vaticinii cum praecedentibus et sequentibus valde difficilis; vltimae denique obstat euentus longe certissimus, qui omnibus ac singulis vaticinii promissis abunde satisfacit.

Apparet itaque, propositum vaticinium, in se consideratum, ita comparatum esse, vt, quo reuera spectet, ad omnium persuasionem a nemine definiri possit, nisi ab ipso vaticinii primo auctore, aut diuino interprete. Crediderunt quoque Christiani omni tempore, non deesse iis, qui fidem habeant doctrinae Iesu Christi et Apostolorum, illius loci interpretationem, quae diuinae sit originis. Habetur ea Actorum II. et Petro tribuitur Apostolo, estque digna, quam in sequentibus excutiamus paulo diligentius, et cum Ioelis comparemus vaticinio,

vaticinio, praesertim cum nostris temporibus aduersus communem illam Christianorum persuasionem sat multi insurgant ex ipsis christianis doctoribus, qui illam dispellere ex suorum animis, iisdemque longe aliam ingerere et persuadere studeant sententiam. Quod studium, si probari possit, de Petrina illa interpretatione Christianos huc vsque recte iudicasse, non vna de causa vituperandum est, vt paullo post videbimus. e) Quaeritur autem primo, num Petri omnia sint, quae Act. II, 16—20. habentur, an ex parte quoque Lucae? secundo, quomodo Petrus Iohannis vaticinium intellexerit? tertio, quo duce Petrus hac in re usus sit? quarto, num laudatum vaticinium ex Petri mente intelligi possit? quinto denique, quid christianos plane cogat, eodem modo id intelligere, sensumque a Petro propositum tueri sanctissime.

Num Petri omnia, an ex parte Lucae quoque sint, quae Act. II, 16—20. leguntur, difficilis quaestio est. Is enim, qui loquens inducitur, in aliis manifesto sequitur LXX. Interpr. a textu Hebraico male discrepantes; dicit enim com. 18. ἐπὶ τὰς δέλας μὲ, καὶ ἐπὶ τὰς δέλας μὲ, quod μὲ textus Hebraicus plane respuit, vtpote conditum a LXX. Interpretibus, deceptis lectione vocis apocopatae עברי pro עברי, seu עברי, et deinde propter sensus inconcinnitatem translatum quoque ad καὶ ἐπὶ τὰς δέλας a sequentibus librariis; Petrus autem non videtur in sermone Hebraico LXX. Interpretes secutus. In aliis idem eosdem deserit Interpretes interpretandi causa, dicens com.

e) Fatetur Cramerus ipse loc. cit. p. 220. Petri Anführung und Erklärung ist sehr wichtig, und, wenn man erweisen koennte, daß wir sie wirklich als Erklärung ansehen koennten, und müsten; so gestehe ich gern, der Exegete moegte sich sträuben, wie er wollte, dieser Weissagung einen andern ihm passendem Sinn zu geben; so müste er sich doch am Ende dabey beruhigen,

com. 17: ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις pro μετὰ ταῦτα; Lucam autem tali modo versionem LXX. Interpr. interpretari voluisse, nisi persuasum habuerit, Petrum ipsum in sua lingua hac usum esse interpretatione, non est credibile. In aliis denique idem diuersa ponit a lectione tam Graeca, quam Hebraica. addit enim com. 17. λέγει ὁ Θεός. ibidem in verbis: καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὀφθαλμοὶ ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιαθήσονται, sententiarum inuertit ordinem. com. 18. iterum addit καὶ προφητεύσει, et com. 19. rursus addit ἔνω, et σημεῖα, et κάτω; quae omnia ad ipsius loci faciunt interpretationem, ac proinde iterum Petro rectius, quam Lucae tribuuntur. Sumendum itaque, aut Petrum ita prorsus, vt Lucas refert, ac proinde non Hebraice, sed Graece, locutum esse, quod non abhorret a loquendi occasione in tanta auditorum frequentia ac diuersitate; aut Lucam Ioelis locum, a Petro non modo allegatum, verum etiam passim explicatum, tam accurate expressisse, vt diuersitatem lectionis Graecae, quam ceteroquin in vertendo sequeretur, non nisi semel seruaret. Quicquid sit, hoc saltem satis planum est, de nullo loco alio merito dubitari posse, cui tribuendus sit, utrum Petro, an Lucae, quam de illo ἐπὶ τῆς δέλης μὲ etc. qui procul dubio ductus est ex versionis LXX. Int. codice Alexandrino, qui solus cum Aldina editione etiamnum seruat locum integrum. Vid. quae de ea re in primo iam Specimine differuimus p. 8. Sed ponamus quoque cum Grotio, quod tamen propter argumenta a nobis allata nemini concedimus, a Luca esse omnes propositas diuersitates; dubitari tamen a Christianis nullo modo potest, quin Lucas in tradenda tanta re nihil a Petri mente alienum posuerit.

Quaeritur autem secundo, quomodo Petrus Ioelis locum intellexerit, utrum de sola ea re, quae tum gerebatur, an etiam de Ioelis aetate? Nos quidem existimamus, priorem sententiam longe certiffi-

certissimam esse, cum ex ipsis disertis Petri verbis, tum etiam ex communi Iudaeorum, qui Apostolorum aetate vixerunt, persuasione de laudati vaticinii vero sensu. *Com. 16.* dicitur Petrus affirmasse, iam id geri, quod dictum sit (nimirum diuinitus, addit enim paullo post λέγει ὁ Θεός) prophetae Ioelis ministerio; τὸτό ἐστὶ τὸ εἰρημένον διὰ τῆ προφήτης Ἰωήλ; quae verba hoc saltem docent, Petro persuasum fuisse, hanc ipsam rem, quae nunc geratur, Deum innuisse in Ioelis illo vaticinio. Dicitur porro docuisse Petrus *com. 17.* כן ירבה interpretandum esse ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, ac proinde vniuersum sequens vaticinium de nouissimis intelligendum esse temporibus; planum autem est ex constanti vsu loquendi in libris N. T. frequenter obuiο, hac locutione semper significari Noui, nunquam autem Veteris, Testamenti tempora, sicque sequens vaticinium ex Petri mente ne posse quidem de Ioelis aetate agere. Idem Petrus significat *com. 22.* tam clare Ioelēm loco illo de praesentibus vaticinatum esse temporibus, vt signa quoque et miracula praedixerit, quibus Iesus ab ipso Deo Iudaeis commendatus fuerit, idque cumpromissis attendendum esse; sic enim allegato vaticinio pergit: Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τὰς λόγους τούτους. Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τῆ θεῶ ἀποδεικνυμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρατι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτῆ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε; persuasum autem Petro fuit, signa talia et miracula, quibus Iesus suam demonstrauit diuinam legationem, a nullo alio propheta fuisse edita. Idem Petrus declarat *com. 33.* ne potuisse quidem promissam Spir. S. effusionem praestari ante Iesu Christi euectionem in coelos, quia tum demum huius rei copia facta sit a patre: τῇ δεξιᾷ ἐν τῆ θεῶ ὑψώθεις, τήντε ἐπαγγελίαν τῆ ἀγίας πνεύματος λαβὼν παρὰ τῆ πατρὸς, ἐξέχεε τούτο ὃ νῦν ὑμᾶς βλέπετε, καὶ ἀκούετε. Denique cohortatur Iudaeos *com. 38 et 39.* vt ad Iesum se conuertant mediante baptismo, vtpote hoc modo impe-

traturi promissum a Ioele beneficium, quod non maiores ipso-
rum attinuerit, sed attineat Iudaeos hoc ipso tempore quaqua-
uerfum degentes: μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ
ὀνόματι Ἰησοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ λήψετε τὴν δωρεάν τῆς ἁγίας
πνεύματος, ὑμῖν γὰρ ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι
τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσας ἂν προσκαλέσητε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. Sed fue-
runt quoque Petri temporibus Iudaei omnes in hac persuasione, Ioeleis va-
ticipinium non ipsius prophetae, sed Messiae spectare felicissima tempora.
Docent id non Hieronymus tantum, et Schoettgenius, in locis su-
pra laudatis; sed posset quoque pluribus a me, si opus esset,
ex Talmude potissimum, probari argumentis. Quare nihil sa-
nius est hac credulitate, Petrum in eadem fuisse sententia, nisi
demonstrari possit, oppositam diserte ab eodem asseri aut
laudari.

Quo duce autem Petrus ad hanc peruenit persuasionem, Ioeleis va-
ticipinium de hac ipsa re, quae tum gerebatur, intelligendum esse? Pri-
mus enim fuit interpretum omnium, qui id doceret; reliqui
Iudaei euentum vaticinii longe alium expectabant, adeo con-
fidenter, ut paucissimi essent, qui Petri doctrinae fidem habe-
rent. Et quomodo potuit Petrus certus esse, non modo id,
quod viderent Iudaei et audirent, Spiritum S. eiusque diuini-
tus promissam effusionem esse, verum etiam eiusdem beneficii
participes futuros esse omnes, qui conuersa mente, et admis-
sio baptismo, Iesu nomen profiterentur, praesertim quum euen-
tus haec asserta confirmaret? Estne probabile, id eum ab alio
habere potuisse, quam ab ipso tantae rei auctore? Id vero et-
iam ipsa historia luculenter comprobatur. Scimus enim de hac
ipsa re Iesum quamuis tecte, fuisse tamen, suos instruxisse, ut
paullo ante mortem, ita quoque posteaquam in vitam reuo-
catus esset, et diserte quoque in hac institutione laudasse pro-
missionem

missionem eius rei a Patre factam, qua futurum esset, ut ipsius discipuli Spiritu Sancto imbuerentur veluti effusa aqua. Luc. XXIV, 48. et Act. I, 4. 5. Scimus quoque eum suis promississe, futurum esse tum, quum euenissent laudata promissa, ut ipso Dei Spiritu ducti, rerum omnium a se traditarum veritatem et ipsi intelligerent, et docerent quoque alios. Plenum autem sancto Spiritu Petrum fuisse, et ab eius nutu ductuque pependisse totum, quum Ioelis locum interpretaretur, cum diserte traditur Actor. II, 4. *καὶ ἐπλήθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέροις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδε αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι;* tum significatur quoque com. 14. *σαθεῖς δὲ πέτρως σὺν τοῖς ἑνδεκά, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτῆ, καὶ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς,* ubi idem vocabulum *ἀποφθέγγεσθαι* recurrit, quod LXX. Interpretes non nisi de diuinis interpretibus siue veris, siue falsis, vsurpant, quodque Grotius recte existimat eadem vi a Luca adhiberi Act. I, 4. et 14. et XXVI, 25. Saltim hoc certum est, laudatam vocem com. 14. eodem, quo com. 4. sensu sumendam esse. Nisi igitur quis malit vel inscite, vel petulanter, hinc ab omni probabilitate, hinc ab historia longe maxime perspicua aberrare; fatendum est, Petrum Ioelis locum non proprio Marte, sed primo quidem ex ipsius Domini institutione, deinde vero Spiritus Sancti, promissis olim factis conuenienter coelitus missi, ductu intellexisse, ac proinde interpretationem eius prorsus diuinam esse.

Potestne vero Ioelis locus ita, ut Petrus voluit, intelligi? Id quartum est, de quo non immerito quaeritur, quodque nos in hunc fere modum solui optime posse ac componi, existimamus. Planum est, Ioelem dicto loco rem futuram praedixisse. dicit enim *והיה אחרי כן*, estque per loquendi vsu, ut supra iam in Specim. I. pag. 13. demonstraui, in se dubium, quo-

modo אחריו כן intelligendum sit, vtrum de euentu proximo, an de remoto. Oportuit itaque sequentes interpretes ex historia, cum ipso vaticinio comparata, discere, vtrum quid euenit siue ipsa Ioelis aetate, siue serius, quod omnem vaticinii vim exhauerit, nec ne. Sicque intelligimus, nisi fingere velimus historias, quod magnum interpretis vitium est, potissimum in tanta tamque clara re, neque Ioelis aetate, neque sequentibus temporibus, eiusmodi quid accidisse, quod tam insigni minimeque obscuro vaticinio ex asse responderit, nisi solum euentum plane admirabilem, qui Act. II. traditur, quemque Deum cum primis decuit, per prophetas luculenter praedicere. Dixeris quidem, nexum impedire tam antecedentium, quam sequentium, quominus laudatum vaticinium ex Petri mente possit intelligi. Sed, quid fiet cum plerisque vel clarissimis de Christo et Noui Testamenti temporibus vaticiniis, si nexus coniunctorum plerumque satis mirus te impediat, quominus vim et sensum eorum capias? Et nonne est interpretis, ex magis perspicuis reliqua intelligere illisque conuenienter interpretari? Quid autem est in omni interpretatione magis perspicuum, quam si ipse auctor de nonnullis, quae sua mens sit, exponat, ac declaret? Tu vero hanc omnium sanissimam tutissimamque interpretandi legem in interpretandis diuinis V. T. libris inuertere mauis, nec fidem habere vel fidissimis peritissimisque eorum interpretibus, si non omnia, attamen potiora te docent, quorum ductu facile possis progredi vltius, nisi perflare

stare in iis malueris, quae tibi aliisue magis arriserint, qua interpretandi consuetudine nihil potest esse fallacius. Sicque perspicuum est, nihil omnino esse, quod impediatur, quominus laudatum vaticinium ex Petri mente intelligi possit.

Sed coguntur adeo Christiani omnes id ita intelligere, sensumque eius a Petro expositum tueri sanctissime. Hoc enim nisi fecerint, ingrati primo sunt in Dei beneficium longe certissimum. Docent enim superius demonstrata, indigere praedicta a Ioele omnia, praesertim vero illa de futura Spiritus S. Effusione, a quibus pendent reliqua, ipsius auctoris, quo reuera spectent, patefactione; potest autem ea, quam Actorum II. Christiani habent, nulla esse certior. Deinde quoque Christiani omnes, qui Petri respuunt de vero huius loci sensu testimonium, hunc ipsum diuinum interpretem, quem nobis ipse Dominus diligenter commendauit, insigni afficiunt contumelia; si quis enim negat, Ioelis vaticinium ex Petri mente intelligendum esse, is eo ipso declarat, Petrum rei christianae interpretem fuisse perquam ineptum, praesertim quum de vera ipsius sententia nullo modo dubitari possit. Idem tertio vehementer turbant certissimam intelligendarum scripturarum sacrarum V. T. normam in locis praecipue difficilioribus, et ad institutionem christianam plurimum facientibus, vtpote in quibus nihil potest esse certius et ad omnium persuasionem accommodatius, quam vt Deus ipse declaret, quo sensu singula intelligenda sint. Inde vero quarto facile

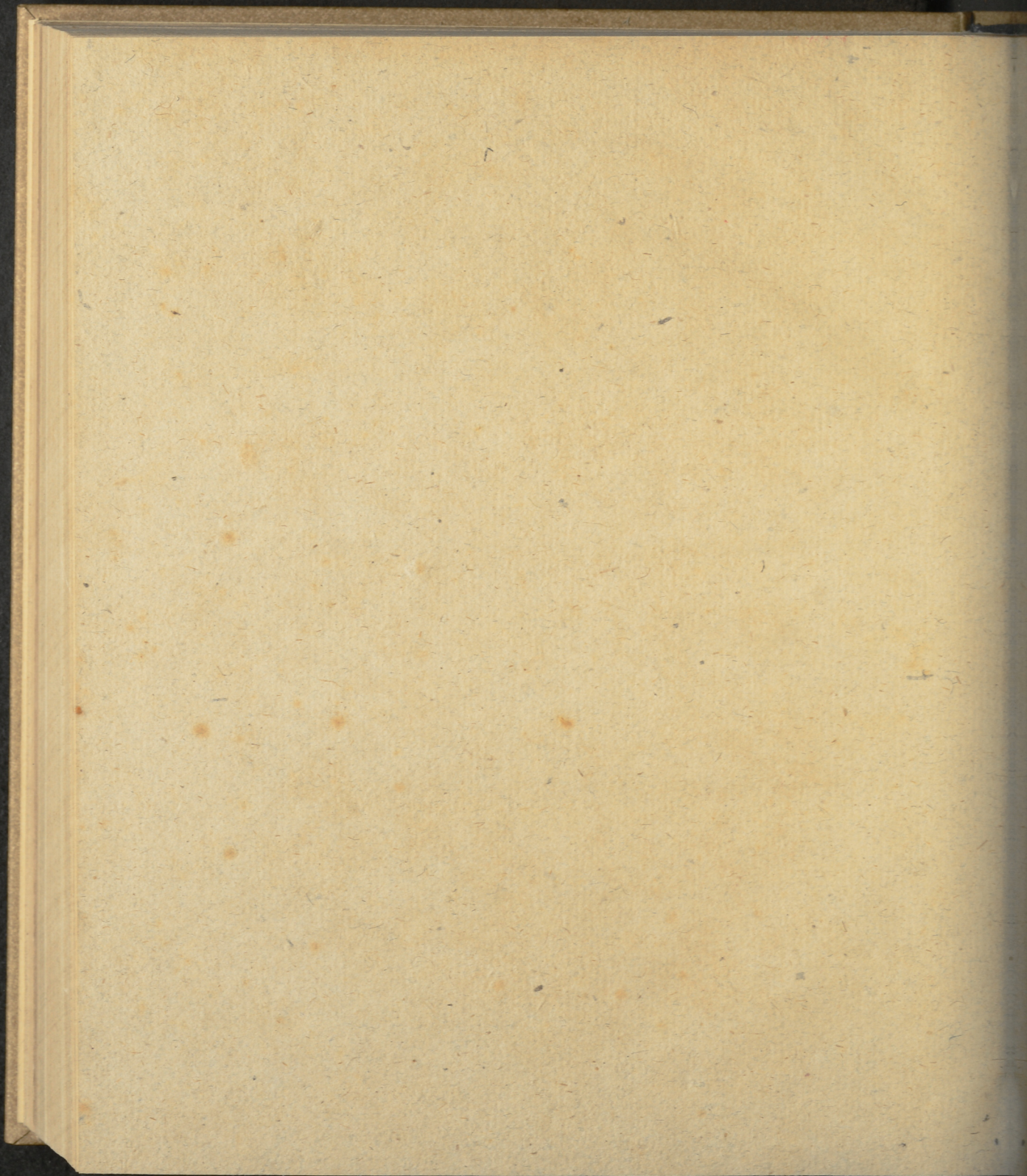

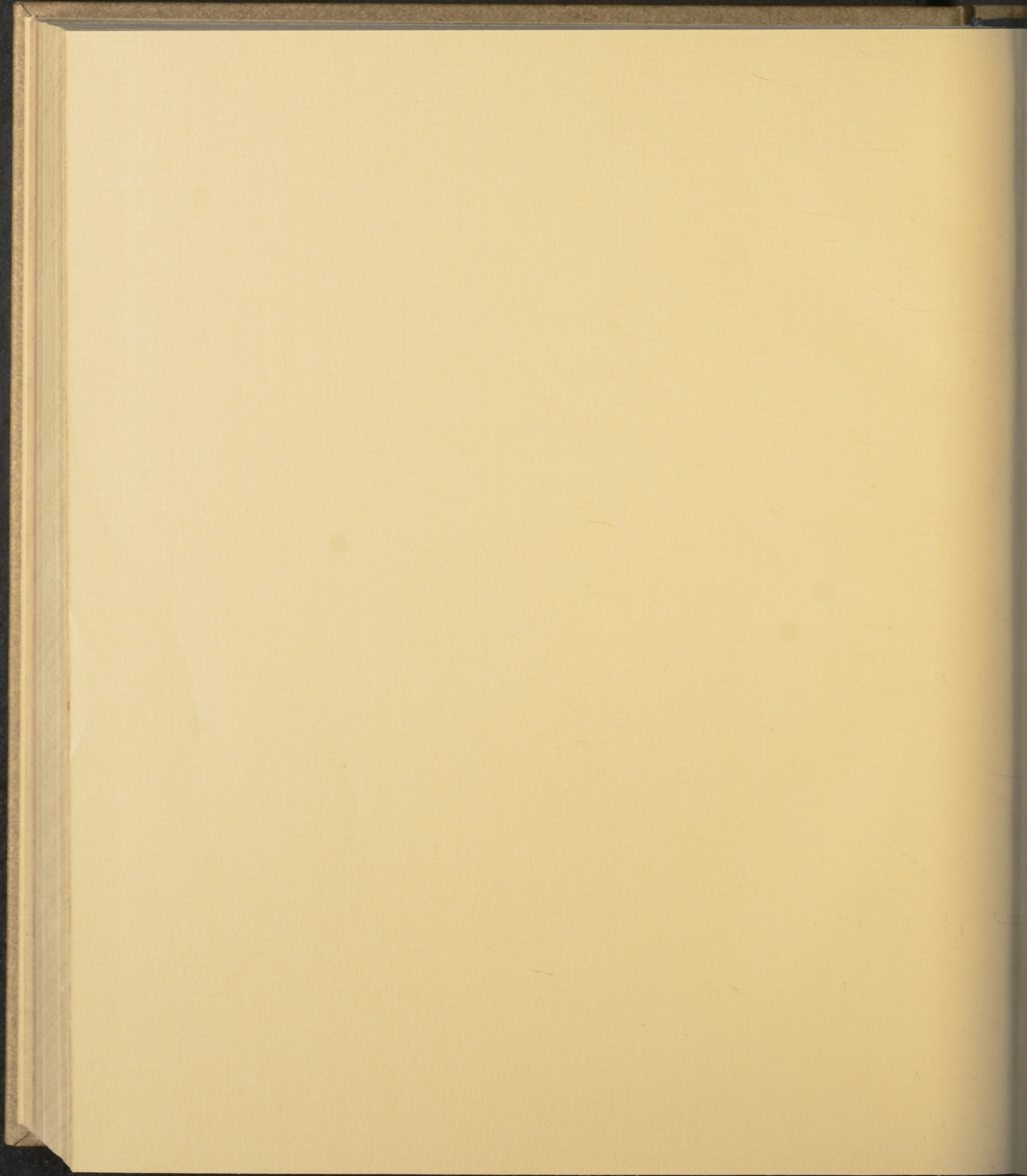
facile intelligitur, quantopere eiusmodi interpretes vniuersae rei christianae noceant, dubia reddentes omnia, quae certissima sunt, et de quibus etiam Dei beneficio inter Christianos partium temporumque omnium satis conficit, sicque non turbantes modo rem christianam omnem, sed reddentes quoque multos alios partim imperitos, partim incautos, ad imitanda vitia similia praecipites.

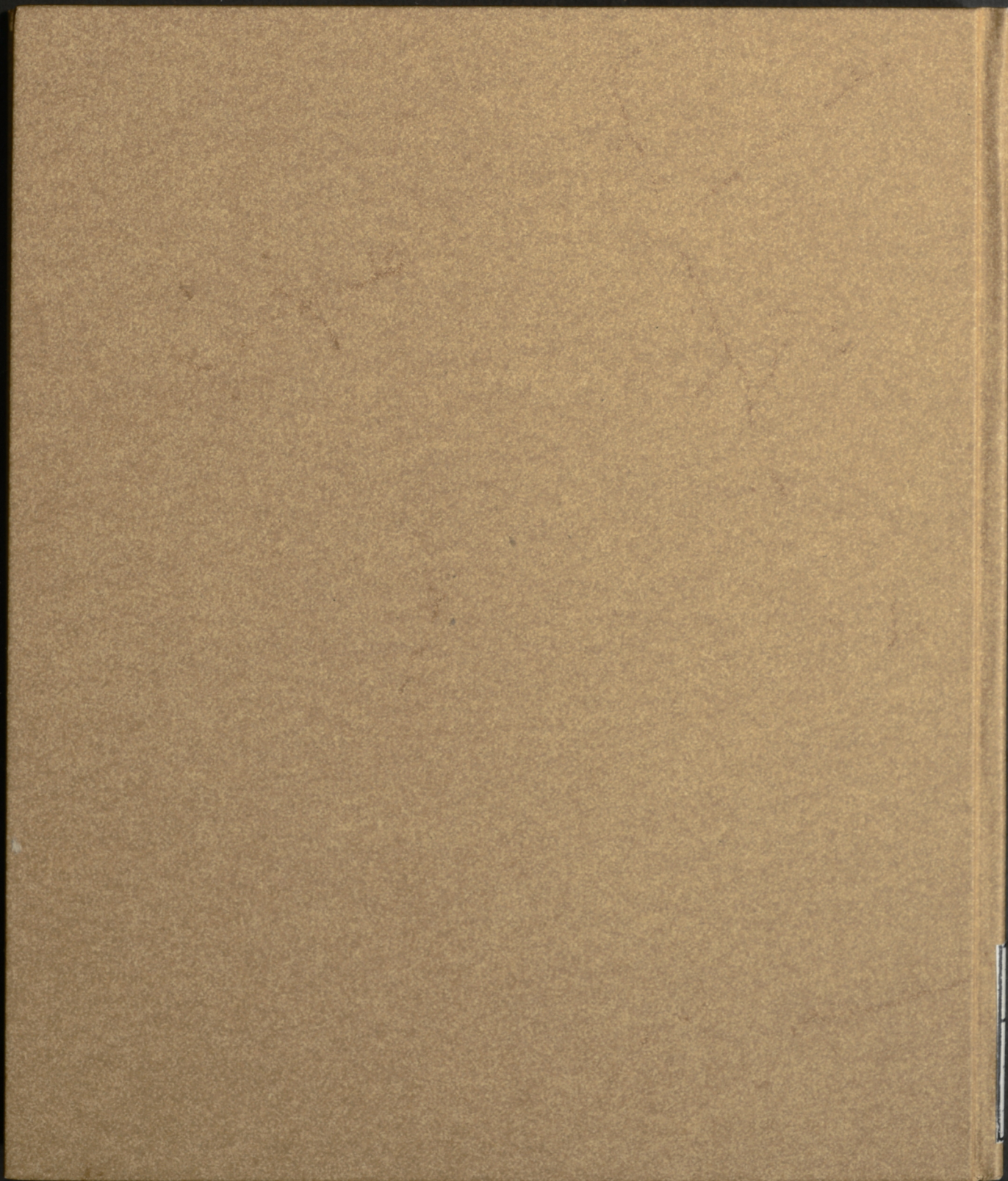
Diligenter itaque cauete Vobis, *Ciues Optimi*, ab his et similibus recentiorum interpretum erroribus, quibus latius sparsis non potest non res christiana in dies ruere in deterius, hisque ipsis diebus festis ad animum reuocate, Vobis non defuisse, qui blande Vos monerent et amice de hoc nostrorum temporum periculo. P. P. in Acad. Viteb. ipsis sacris Pentecost. An. *MDCCCLXXXIII*.

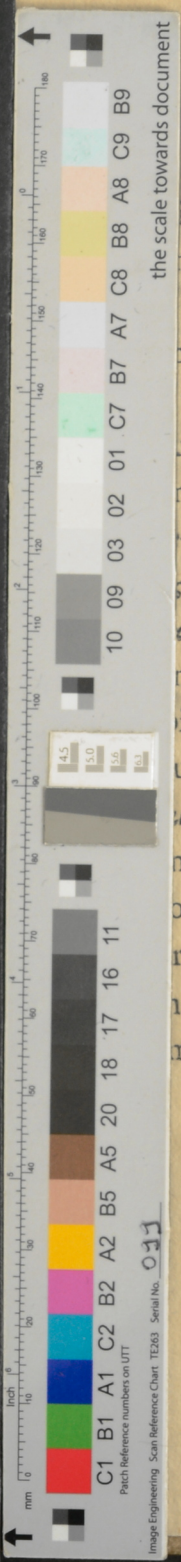
VITEBERGAE

LITERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII.

tur. Ille e N. T. quaedam attulit loca. Nec
 otio vocabulorum τὰ υἱὰ τὰ ἀνθρώπων de Christo
 sibi que familiarissima, quod Pharisei eum fili-
 profitebantur. Reliquum est, vt pauca dicam ad
 vim tum verbi αἰῶν Xenophonti κῦρὰ παιδείας lib.
 a temporis vitae vsitati: καλλιον καὶ ἡδιον τον αἰῶνα
 n familiaris Iudaeorum loquendi rationis ὅτε ἐν
 τε ἐν τῷ μελλοντι, quam Marcus loco citato per ἕκ
 τον αἰῶνα ἀλλ' ἐνοχὸς ἐστὶν αἰῶνις κρείσσεις interpretatur.
 e libris Sacris non infrequentem etiam exprini
 nas graues dabit. Itaque difficile est dictu, Chri-
 stionem Iudaeorum tetigisse, se partem in altera
 uant, habituros. Varias significationes vocum
 μῶν μελλων, Ebraeorum הוֹלֵם הוֹלֵם atque הוֹלֵם הוֹלֵם
 n, enumerat Meuschenii N. T. e Talm. illust. &
 omment. in Ep. Pauli ad Eph. exc. 1. Totum
 ransfero: si quis hominibus probra obiicit, faci-
 habitur illi: at qui in signa diuina maledicta dicit,
 mpune faciet; quod in exemplo Pharaonis cerni

